

ФІНАНСОВІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Перспективи інтеграції економіки України до ЄС вимагають прискорення темпів соціально-економічного розвитку держави у найближчій перспективі. Однак наявність об'єктивних та суб'єктивних чинників гальмує ці процеси.

На нашу думку, кількісні та якісні зміни у суспільстві, швидкий приріст показників економічного зростання можна забезпечити шляхом застосування різних фінансових стимулів, зокрема: залучення зростаючих обсягів розмаїтих джерел інвестування економіки, використання податкових пільг, запровадження практики надання податкових канікул, списання заборгованості окремим господарюючим суб'єктам, застосування різних форм і методів фінансової підтримки.

Безумовно, найбільш ефективним фінансовим стимулом розвитку вітчизняної економіки фінансова наука і практика вважає пошук нових джерел інвестування економіки та зростання їхніх обсягів. Серед внутрішніх джерел ми виділяємо кошти бюджету держави, а також вітчизняного бізнесу й громадян, доходи, одержанні від добування корисних копалин та використання природних багатств для здійснення комерційної діяльності, доходи від туризму, доходи українських заробітчан у зарубіжних країнах, які переказуються і привозяться в Україну, грошові кошти вітчизняного бізнесу, вивезенні в офшорні зони, конфісковані кошти у корупціонерів, доходи від транзиту товарів зарубіжних власників через територію України тощо. Отримання таких ресурсів та стимулювання зростання їхніх обсягів і можливостей інвестування у розвиток економіки вимагає нових підходів вітчизняної влади до створення належного інвестиційного клімату, подолання корупції та використання системи гарантій для інвесторів. Аналогічні заходи потрібні й для залучення зовнішніх інвестицій в Україну.

Важливими інструментами фінансового стимулювання розвитку економіки України є фінансова підтримка господарюючих суб'єктів шляхом застосування державних субсидій та дотацій.

Складовою такої підтримки є державні субсидії. В економічній літературі наводяться різні підходи до визначення субсидій, зокрема: «...невідплатні поточні виплати підприємствам, організаціям, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств» [1, с. 139]; «...всі невідплатні поточні бюджетні виплати підприємствам та громадянам, які

не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або поставки товарів чи надання послуг в обмін на проведені платежі» [2, с. 271]. У зв'язку з тим, що межі поняття «субсидії» не визначені, окремі науковці пропонують субсидії умовно розглядати у вузькому та широкому розумінні. До субсидій у вузькому розумінні прийнято відносити трансферти підприємствам з боку держави на фінансування поточних витрат. Субсидії у широкому розумінні – це усі форми втручання держави. Ці субсидії включають не тільки бюджетне фінансування, але й «приховані субсидії (непрямі)»: пільгові кредити, багаторазова відстрочка виплати основної суми кредиту і процентів по ньому, списання податкової заборгованості, привілеї щодо отримання державних замовлень, користування державними землями і будівлями без оплати оренди і т. д. [3, с. 222].

Не має однозначних підходів до визначення терміна «субсидія» у вітчизняних нормативно-правових актах. Так, у Законі України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» субсидією вважається «... фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, в результаті якої суб'єкт господарсько-правових відносин країни експорту одержує пільги (прибутки)» [4]. У Бюджетному кодексі України взагалі відсутнє трактування поняття «субсидія».

Необхідність уточнення у вітчизняному законодавстві терміну «субсидія» та приведення його змісту до визначення, яке застосовується у міжнародній практиці, пов'язані з вступом України до СОТ. У світовій практиці визначення субсидії базується на трьох основних положеннях: наявності фінансового сприяння (внеску), наданні цього сприяння урядом або будь-яким державним органом на території СОТ, наявності вигоди. Виходячи з цього у СОТ субсидією вважають тільки такі заходи, які застосовуються урядом у формі фінансового сприяння або у будь-якій формі підтримки доходу чи цін, яка прямо чи опосередковано приводить до зростання експорту будь-якого товару з території країни, котра субсидує, чи до зменшення імпорту будь-якого товару на її територію.

Спробу наблизити значення терміна «субсидія» в Україні до вимог СОТ було зроблено у Концепції перебудови системи державних субсидій, що надаються галузями національної економіки, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України №182-р від 31.03.2003 р., відповідно до якої субсидія – це «...фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання відповідного товару, в результаті чого суб'єкт господарювання отримує пільги (прибуток), тобто коли державні органи:

– здійснюють пряму передачу грошей (у формі дарування, дотацій, позики, участі в акціонерному капіталі тощо), потенційну пряму передачу грошей або зобов'язань(гарантій);

– відмовляються від справляння податків з доходів, які, як правило, підлягають справлянню, або не стягують їх (у разі встановлення податкових пільг, відстрочення сплати податку тощо);

– забезпечують суб'єктів господарювання майном (у тому числі товаром) чи послугами, крім призначених для створення загальної інфраструктури, або закупають товари чи послуги;

– здійснюють платежі або доручають приватній установі виконувати одну чи більше зазначених у цьому пункті функцій» [5].

Положення про визначення субсидій, наведене у Концепції, на нашу думку, доцільно доповнити державною підтримкою, пов'язану з відшкодуванням збитків. Упорядкування та уточнення терміну «субсидія» дасть змогу ввести його до чинного законодавства, включаючи Бюджетний кодекс України, забезпечити приведення вітчизняної термінології до норм СОТ.

Крім державних субсидій у процесі субсидіювання вітчизняна практика використовує державне дотування. Під державною дотацією розуміють кошти, що виділяються з бюджету підприємствам на покриття їхніх збитків, переважно у випадку, коли збитковість є результатом реалізації окремих напрямів державної політики. Поряд із дотаціями державне субсидіювання передбачає використання державних субвенцій як цільового виділення коштів з бюджету суб'єктам підприємництва на фінансування певних програм і проектів на умовах пайової участі бюджету та отримувача коштів.

У цілому державне субсидіювання у вигляді державних дотацій і державних субсидій є одними із важливих чинників захисту державних (суспільних) інтересів. На нашу думку, обсяг дотацій доцільно довести до оптимальної величини, не стимулюючи при цьому безгосподарність і марнотратство. Зважаючи на те, що субвенції у даний час використовуються для фінансування певних цільових проектів, програм і заходів, які мають загальнодержавне, регіональне чи місцеве значення, їхня роль у бюджетному фінансуванні буде зростати. Стосовно субсидій ми вважаємо доцільним проводити державну політику, спрямовану на їхнє поступове скорочення за рахунок розробки заходів, що сприятимуть пошуку інших ефективних джерел фінансування окремих потреб відповідних суб'єктів, котрим ці субсидії виділялися.

Таким чином, вітчизняна фінансова наука і практика володіє великим арсеналом фінансових стимулів розвитку економіки України. Ефективність використання цих стимулів залежить, у першу чергу, від політичної волі влади. Першочерговим завданням уряду є створення

належного інвестиційного клімату, який дасть можливість залучити достатній обсяг фінансових ресурсів для прискорення темпів соціально-економічного зростання та інтегрування нашої країни до Європейського економічного простору.

Література

1. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
2. Бюджетний менеджмент: підручник / за заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2004. 864 с.
3. Формування і функціонування бюджетної системи України: монографія / за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Книга, 2003. 344 с.
4. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. №331-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>.
5. Концепція перебудови системи державних субсидій, що надаються галузям національної економіки: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.03.2003 р. №182-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2003-%D1%80>.

Ольга Кириленко

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В умовах реформування місцевого самоврядування України, що здійснюється в напрямку укрупнення територіальних громад та зміцнення їх фінансової спроможності актуалізуються питання формування та використання коштів місцевих бюджетів і, зокрема, бюджетів розвитку. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» дає визначення бюджету розвитку як «доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази».

В Бюджетному кодексі України зазначено, що бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету. В даний час в результаті змін, внесених до порядку формування бюджету розвитку, до складу його надходжень віднесено:

- дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно комунальної власності;
- плата за надання місцевих гарантій;